

The background of the cover is a blurred image of financial documents. It includes a bar chart with blue and orange bars, a pie chart, and several stacks of coins. In the foreground, a pair of black-rimmed glasses is visible, resting on a document. The overall color palette is dominated by teal and blue tones.

I.I. Надточий

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

методичні вказівки
до виконання курсової роботи
для спеціальності
073 Менеджмент

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Херсонський навчально - науковий інститут

І.І. НАДТОЧИЙ

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕЖМЕНТ

**методичні вказівки
до виконання курсової роботи
для спеціальності 073 "Менеджмент"
освітньої програми
"Менеджмент організацій та адміністрування"**

Рекомендовано Методичною радою НУК

Миколаїв 2023

УДК 336.11 (075.8)

Автор: І.І. Надточий д-р. екон. наук, професор;

Рецензент: І.О. Іртіщева, д-р екон. наук, професор

Рекомендовано Методичною радою НУК

Надточий І.І.

Методичні вказівки до виконання курсової роботи
з дисципліни "Фінансовий менеджмент" /І.І.Надточий—
Миколаїв : НУК, 2023. — 43 с.

Призначено для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання галузі знань – 07 «Управління та
адміністрування», спеціальності – 073 Менеджмент, освітньої програми –
«Менеджмент організацій та адміністрування».

УДК 658.5

© Надточий І.І., 2023

© НУК ім. адм. Макарова, 2023

1. МЕТА І СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Метою курсової роботи є набуття здобувачами вищої освіти практичних навичок з проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства як важливого напрямку діяльності фінансиста.

Робота складається з наступних розділів:

ВСТУП

1. Теоретичні основи аналізу фінансового стану підприємства.
2. Комплексний аналіз фінансового стану (на прикладі підприємства...).

2.1. Загальна оцінка динаміки і структури статей бухгалтерського балансу.

2.2. Оцінка ліквідності та платоспроможності.

2.3. Оцінка ділової активності.

2.4. Оцінка рентабельності підприємства.

2.5. Оцінка фінансової стійкості.

2.6. Прогнозування можливого банкрутства.

3. Прогнозування показників фінансової звітності підприємства.

3.1. Основні етапи прогнозування фінансової звітності.

3.2. Прогнозування статей звіту про фінансові результати.

3.3. Прогнозування статей балансу.

ВИСНОВКИ

ЛІТЕРАТУРА

ДОДАТКИ

2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВА...)

2.1. Загальна оцінка динаміки і структури статей бухгалтерського балансу

Фінансовий стан підприємства характеризується розміщенням та використанням засобів (активів) і джерелами їхнього формування (власного капіталу і зобов'язань, тобто пасивів). Ці зведення представлені в балансі підприємства (дод. 1).

Структуру і динаміку фінансового стану підприємства можливо дослідити за допомогою порівняльного аналітичного балансу (табл. 2.1). Порівняльний аналітичний баланс впливає з вихідного балансу шляхом доповнення його показниками структури, динаміки і структурної динаміки вкладень та джерел засобів підприємства за звітний період.

Таблиця 2.1

Статті	Абсолютна величина		Питома вага, %		Зміни		Базисні темпи росту (6:2)×100
	на початок звіт- ного періоду	на кінець звіт- ного періоду	на початок звіт- ного періоду	на кінець звіт- ного періоду	в абсолютних ве- личинах (3-2)	у питомій вазі, % (5-4)	
1	2	3	4	5	6	7	8
Актив							
Пасив							

Порівняльний баланс фактично включає в себе показники горизонтального і вертикального аналізу (дод. 2). У ході горизонтального аналізу визначаються абсолютні й відносні зміни величин різних статей балансу за визначений період, метою ж вертикального аналізу є обчислення питомої ваги нетто. Усі показники порівняльного балансу можна поділити на три групи: *показники структури балансу*; *показники динаміки балансу*; *показники структурної динаміки балансу*.

Читання балансу за такими систематизованими групами здійснюється з використанням методів горизонтального і верти-

кального аналізу. Безпосередньо за аналітичним балансом можна виділити ряд найважливіших характеристик фінансового стану підприємства і зробити наступні висновки за результатами горизонтального аналізу: якщо валюта балансу збільшилася, це свідчить, як правило, про зростання виробничих можливостей підприємства і заслуговує позитивної оцінки. Зменшення валюти балансу оцінюється негативно через скорочення господарської діяльності підприємства.

Для більш детального аналізу необхідно визначити за рахунком чого відбулися зміни. Якщо оборотні кошти збільшилися, а необоротні активи зменшилися, то на підприємстві спостерігається тенденція прискорення оборотності всього майна підприємства, і навпаки:

- збільшення виробничих активів свідчить про підвищення виробничих можливостей;

- збільшення грошових коштів є позитивним явищем, а їх зменшення – негативним;

- збільшення власного капіталу означає поліпшення фінансового стану, і навпаки;

- зменшення статутного капіталу може свідчити про зменшення вартості активів підприємства;

- приблизно однакові темпи приросту дебіторської та кредиторської заборгованості заслуговує на позитивну оцінку і свідчить про фінансову стабільність підприємства;

- збільшення кредиторської заборгованості можна розглядати як негативне явище, а її зменшення – як позитивне;

- зростання дебіторської заборгованості теж негативно впливає на фінансовий стан підприємства;

- якщо переважно приріст майна відбувся за рахунок позикових джерел, то в наступні періоди цих джерел може не бути, принаймні в колишніх розмірах. У цьому випадку підвищення мобільності майна має нестабільний характер;

- якщо головним джерелом приросту є власні засоби підприємства, то висока мобільність майна не випадкова і повинна розглядатися як постійний фінансовий показник підприємства.

По завершенні вертикального аналізу можна дійти до наступних висновків:

- якщо збільшується частка оборотних коштів, то може бути сформована більш мобільна структура активів, що поліпшує фінансове становище підприємства, оскільки сприяє прискоренню

оборотності оборотних коштів; може бути відвернена частина поточних активів на кредитування споживачів товарів, інших дебіторів. Це свідчить про вилучення частини оборотних коштів з виробничої програми;

якщо наявна висока частка капіталу і резервів, тобто власних джерел підприємства, то це можна розглядати як позитивне явище фінансової стійкості підприємства;

негативної оцінки заслуговує збільшення частки кредиторської заборгованості.

Оптимальною структурою балансу вітчизняного підприємства є співвідношення:

необоротні активи $< 56 \%$;

оборотні активи + витрати майбутніх періодів $> 44 \%$;

власний капітал + забезпечення майбутніх витрат і платежів + доходи майбутніх періодів $\geq 60 \%$;

довгострокові зобов'язання ≈ 0 ;

поточні зобов'язання $\leq 40 \%$.

Зміни в структурі балансу можна розділити на раціональні й нераціональні. До *раціональних* відносять збільшення основних засобів, запасів (з одночасним підвищенням чистого доходу), коштів та їхніх еквівалентів, статутного капіталу, нерозподіленого прибутку, доходів майбутніх періодів, довгострокових зобов'язань; зменшення незавершеного будівництва, запасів (з одночасним зниженням чистого доходу), витрат майбутніх періодів, виробничих запасів, товарів, поточних зобов'язань. До *нераціональних* належать збільшення поточної та довгострокової дебіторської заборгованості, поточних зобов'язань; зменшення статутного і резервного капіталів, нерозподіленого прибутку.

Крім цього ознаками "гарного" балансу є відсутність різких змін в окремих статтях балансу, "хворих" статей (збитків, простроченої заборгованості банкам і бюджету); дебіторська заборгованість знаходиться у відповідності (рівновазі) з розмірами кредиторської заборгованості; запаси не перевищують величину мінімальних джерел їхнього формування (власних оборотних коштів, довго- й короткострокових кредитів і позик).

Горизонтальний, чи динамічний аналіз цих показників дозволяє установити їхні абсолютні збільшення і темпи росту, що важливо для характеристики фінансового стану підприємства. Так, динаміка вартості майна підприємства дає додаткову щодо вели-

чини фінансових результатів інформацію про потужність підприємства.

Разом з побудовою порівняльного аналітичного балансу для одержання загальної оцінки динаміки фінансового стану за звітний період відбувається зіставлення зміни підсумку балансу зі змінами фінансових результатів господарської діяльності за звітний період, наприклад зі зміною виручки від реалізації продукції, інформація про яку міститься у формі (ф.) № 2 річної звітності. Зіставлення здійснюється шляхом порівняння коефіцієнтів приросту виручки від реалізації продукції (K_B) і середнього значення підсумку балансу за звітний період (K_6). Якщо $K_B > K_6$, то в звітному періоді використання фінансових ресурсів підприємства було більш ефективним, ніж у попередньому періоді; якщо $K_B < K_6$ – то менш ефективним. Визначення коефіцієнтів росту валюти балансу та виручки здійснюється наступним чином:

$$K_6 = \frac{B_{\text{сеп1}} - B_{\text{сеп0}}}{B_{\text{сеп0}}} \cdot 100,$$

де $B_{\text{сеп1}}$, $B_{\text{сеп0}}$ – величина підсумку балансу за звітний і попередній роки;

$$K_B = \frac{B_1 - B_0}{B_0} \cdot 100,$$

де B_1 , B_0 – виручка від реалізації продукції за звітний і попередній періоди.

2.2. Оцінка ліквідності та платоспроможності

Платоспроможність – це готовність підприємства сплатити борги у випадку одночасного пред'явлення вимоги про платежі з боку всіх кредиторів підприємства, тобто це наявність у підприємства коштів, достатніх для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями та одночасно безперебійного здійснення процесу виробництва й реалізації продукції.

Платоспроможним можна вважати підприємство, сума оборотних коштів якого значно перевищує розмір заборгованості.

Ліквідність – здатність підприємства перетворити свої активи в грошові кошти для покриття боргових зобов'язань.

Аналіз ліквідності підприємства проводиться за такими напрямками: **аналіз ліквідності балансу; розрахунок коефіцієнтів ліквідності.**

Усі активи підприємства залежно від ступеня їх ліквідності поділяють на чотири групи.

1. *Найбільш ліквідні активи (A1)* – це суми за всіма статтями грошових коштів та їх еквівалентів, а також короткострокові фінансові вкладення.

2. *Активи, що швидко реалізуються (A2)*, – це активи, для перетворення яких у готівку потрібен визначений час: отримані векселі та дебіторська заборгованість підприємств із нормальним фінансовим станом, розрахунки за виданими авансами, виробничі запаси та готова продукція масового споживання, що користується попитом.

3. *Активи, що повільно реалізуються (A3)*, – це запаси (виробничі, готова продукція, тварини на вирощуванні та відгодівлі, незавершене виробництво, малоцінні та швидкозношувані предмети), дебіторська заборгованість (платежі, за якою очікуються не раніше ніж через 12 місяців після звітної дати), готова продукція виробничо-технічного призначення, витрати майбутніх періодів, які підлягають списанню протягом менше ніж 12 місяців, та інші оборотні активи.

4. *Активи, що важко реалізуються (A4)*, – це активи, призначені для використання в господарській діяльності протягом тривалого періоду (необоротні активи, а також дебіторська заборгованість підприємств, що знаходяться в тяжкому фінансовому стані, запаси готової продукції, що не мають попиту), витрати майбутніх періодів, які підлягають списанню протягом більше ніж 12 місяців, та ін.

Зобов'язання залежно від ступеня зростання строків їх погашення групуються так:

найбільш строкові зобов'язання (П1) – кредиторська заборгованість бюджету за товари, роботи, послуги, інші короткострокові пасиви;

короткострокові зобов'язання (П2) – короткострокові позикові кредити банків та інші позики, що підлягають поверненню протягом 12 місяців після звітної дати;

довгострокові зобов'язання (П3) – довгострокові кредити банків, позикові кошти та інші довгострокові пасиви;

постійні пасиви (П4) – це власний капітал, забезпечення наступних витрат і платежів та доходи майбутніх періодів.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються такі співвідношення: $A1 > П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$.

У вітчизняній практиці фінансового аналізу ліквідність звичайно характеризується трьома показниками: коефіцієнтом загальної ліквідності, уточненим (проміжним) коефіцієнтом ліквідності та коефіцієнтом абсолютної ліквідності (табл. 2.2).

Логіка обчислення *коефіцієнта загальної ліквідності* полягає в тому, що підприємство погашає поточні (короткострокові) зобов'язання за рахунок поточних активів. Цей коефіцієнт дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки гривень поточних активів підприємства приходить на одну гривню поточних зобов'язань.

Якщо поточні активи перевищують за величиною поточні зобов'язання, то підприємство може розглядатися як успішно функціонуюче. Коефіцієнт покриття ($K_{\text{п}}$), рівний 2 чи більше 2, свідчить про сприятливий стан ліквідності активів підприємства. Такий підхід визначений існуючою практикою, відповідно до якої при ліквідації активів їхня продажна ціна на аукціоні складає приблизно половину їхньої ринкової вартості. Іншими словами, якщо вартість активів знизиться вдвічі, то виручки, яка залишилася, буде досить для сплатення поточної заборгованості в тому випадку, якщо до ліквідації коефіцієнт дорівнював 2.

При значенні $K_{\text{п}} < 1$ підприємство не може розраховуватися зі своїми зобов'язаннями і є неплатоспроможним;

якщо значення коефіцієнта покриття в межах $1...1,5$ – це свідчить про те, що підприємство своєчасно виплачує борги;

при значенні коефіцієнта покриття в межах $1,5...3$ – найбільш платоспроможне підприємство, забезпечене власними оборотними коштами;

якщо ж $K_{\text{п}} > 3$, підприємство платоспроможне, однак має надлишок товарно-матеріальних запасів.

Відповідно до Методик [3; 4] значення коефіцієнта покриття в межах $1...1,5$ свідчить про те, що підприємство своєчасно сплачує борги; критичне значення коефіцієнта покриття прийнято рівним 1; при значенні $K_{\text{п}} < 1$ підприємство має неліквідний баланс.

Таблиця 2.2. Показники ліквідності (платоспроможності)

Показники	Формула для розрахунку	Джерела інформації
1. Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття) ($K_{л.п}$)	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	$\frac{\text{ф. № 1 п. 260}}{\text{ф. № 2 п. 620}}$
2. Коефіцієнт ліквідності швидкої ($K_{л.ш}$)	$\frac{\text{Поточні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні пасиви}}$	$\frac{\text{ф. № 1 п. 260} - \sum \text{п. 110} + \text{п. 140}}{\text{ф. № 2 п. 620}}$
3. Коефіцієнт ліквідності абсолютної ($K_{л.а}$)	$\frac{\text{Кошти}}{\text{Поточні пасиви}}$	$\frac{\text{ф. № 1 п. 230} + \text{п. 240}}{\text{ф. № 1 п. 620}}$
4. Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості ($K_{д/к}$)	$\frac{\text{Дебіторськ а заборгован ість}}{\text{Кредиторсь ка заборгован ість}}$	$\frac{\text{ф. № 1} \sum \text{п. 160} + \text{п. 210}}{\text{ф. № 2 п. 620}}$

Варто відмітити, що при нормальних обставинах підприємство ніколи не ліквідує свої оборотні активи. Тому $K_{л.п}$ не є абсолютним показником спроможності повернути борги, оскільки він характеризує лише наявність оборотних активів, а не їх якість.

При аналізі коефіцієнта особливу увагу варто приділити його динаміці.

На відміну від попереднього показника *проміжний (уточнений) коефіцієнт ліквідності*, або коефіцієнт "лакмусового папірця" враховує якість оборотних активів і є більш строгим показником ліквідності, оскільки при його розрахунку враховуються найбільш ліквідні поточні активи (запаси не враховуються). У літературі наводиться орієнтоване нижнє значення цього коефіцієнта, рівне 1, однак у наших умовах достатнім визнається його значення рівне 0,7...0,8.

Слід зазначити, що ця оцінка носить умовний характер. Якщо, наприклад, коефіцієнт швидкої ліквідності дорівнює 0,5 ($K_{л.ш} < 1$), то це означає, що на кожну гривню поточної заборгованості підприємство має лише 50 к. ліквідних активів. Це є низьким показником за мірками більшості галузей. Однак у роздрібній торгівлі

Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	На початок року	На кінець року
Характеризує достатність обігових коштів для сплати боргів протягом року	Збільшення; критичне значення $K_{л.п} = 1$. При $K_{л.п} < 1$ підприємство має неліквідний баланс. Якщо $K_{л.п} = 1+1,5$, то підприємство своєчасно ліквідує борги		
Скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів	Збільшення; $K_{л.ш} \geq 1$; у міжнародній практиці $K_{л.ш} = 0,7 \div 0,8$		
Характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість	Збільшення; $K_{л.а} = 0,25 \div 0,35$		
Здатність розраховуватися з кредитором за рахунок дебіторів протягом одного року	Рекомендоване значення $K_{д/к} = 1$		

цей коефіцієнт невисокий, оскільки велика частина коштів вкладена в запаси.

Коефіцієнти загальної та швидкої ліквідності пов'язані між собою. Якщо, наприклад, значення коефіцієнта загальної ліквідності високе, а швидкої – низьке, це може бути свідченням того, що підприємство має зайві товарно-матеріальні запаси.

Найчастіше найбільш надійною є оцінка ліквідності тільки за показниками першої групи активів – коштів і поточних фінансових інвестицій. У багатьох випадках доцільно оцінювати ліквідність тільки за показниками коштів.

Коефіцієнт оцінки ліквідності за показниками першої групи активів називається *коефіцієнтом абсолютної ліквідності*. Він показує, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашена негайно. У практиці країн Західної Європи коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується рідко. У країнах з перехідною економікою його оптимальне значення $0,2 \dots 0,35$. Значення вище $0,35$ не завжди потрібно, оскільки надлишок коштів свідчить про неефективне їх використання. Багато аналітиків для оцінки платоспроможності розраховують величину робочого капіталу.

Робочий капітал (РК) – різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями. Тобто, РК є тією частиною оборотних активів, яка фінансується за рахунок власних коштів та довгострокових зобов'язань. Наявність РК свідчить про те, що підприємство не тільки спроможне сплатити власні поточні борги, а й має фінансові ресурси для розширення діяльності та інвестування.

Платоспроможність підприємства визначається передусім величиною і маневреністю його РК. Як нестача, так і його надлишок може бути негативною ознакою. Оптимальний розмір РК залежить від сфери діяльності, обсягу реалізації, кон'юнктури ринку тощо.

Якщо сума довгострокових кредитів перевищує РК, то це свідчить про те, що підприємство використовує частину довгострокових позик і кредитів на фінансування поточних операцій, тобто здійснює нецільове їх використання.

При зменшенні робочого капіталу необхідно з'ясувати, за рахунок чого це відбулося і як вплинуло на маневреність РК. Маневреність робочого капіталу (M_{PK}) характеризує частку запасів у його загальній сумі, тобто визначається відношенням величини запасів до розміру РК. Зростання товарних запасів, характерне в умовах інфляції, призводить до залучення довгострокових кредитів, що, в свою чергу, може вплинути, враховуючи високі кредитні ставки, на платоспроможність підприємства.

Згідно з Положенням [6] аналіз платоспроможності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників (коефіцієнтів): коефіцієнта платоспроможності (автономії), коефіцієнта фінансування, коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами та коефіцієнта маневреності власного капіталу.

Коефіцієнт платоспроможності (автономії) розраховується як відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу підприємства і показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність.

Коефіцієнт фінансування розраховується як співвідношення залучених та власних коштів і характеризує залежність підприємства від залучених коштів.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами розраховується як відношення величини чистого оборотного капіталу до величини оборотних активів підприємства і показує забезпеченість підприємства власними оборотними коштами.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні кошти, а яка – капіталізована; розраховується як відношення чистого оборотного капіталу до власного капіталу.

Для характеристики спроможності підприємства сплатити свою заборгованість за рахунок чистої виручки від реалізації розраховують коефіцієнт відношення позикового капіталу до чистої виручки від реалізації. Цей коефіцієнт розраховується як відношення чистого позикового капіталу (позиковий капітал зменшений на суму грошових коштів, їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій, векселів отриманих, чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості та вартості наявних на балансі товарів) до чистої виручки від реалізації. Чим меншим є значення цього коефіцієнта, тим більша спроможність підприємства виплатити свою заборгованість за рахунок виручки від реалізації.

У Методичних рекомендаціях [2] визначено три види платоспроможності (неплатоспроможності): поточна, критична, надкритична.

Економічним показником ознак *поточної платоспроможності* (Π_n) при наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань:

$$\Pi_n = A040 + A045 + A220 + A230 + A240 - \text{П}620,$$

де A040, A045, A220, A230, A240 – відповідні рядки активу балансу; П620 – підсумок IV розділу пасиву балансу.

Негативний результат алгебраїчної суми зазначених статей балансу свідчить про поточну неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності.

Ознаки *критичної неплатоспроможності*, що відповідають фінансовому становищу потенційного банкрутства, мають місце, якщо на початок і наприкінці звітного кварталу, що передує подачі заяви щодо порушення справи про банкрутство, є ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпечення власними коштами ($K_{з.в.к}$) наприкінці звітного кварталу менше їх нормативних значень – 1,5 і 0,1 відповідно.

Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не одержало прибутки, то таке його фінансове становище характеризу-

ється ознаками надкритичної неплатоспроможності, коли задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливо не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Наявність ознак *надкритичної неплатоспроможності* (за підсумками року $K_{\Pi} < 1$ при відсутності прибутку) відповідає фінансовому становищу боржника, коли він відповідно до закону зобов'язаний звернутися протягом місячного строку до арбітражного суду із заявою щодо порушення справи про банкрутство, тобто коли задоволення вимог одного або декількох кредиторів приведе до неможливості виконання його грошових зобов'язань у повному обсязі перед іншими кредиторами.

2.3. Оцінка ділової активності

Ділова активність підприємства характеризується абсолютними і відносними результативними показниками використання ресурсів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. Показники ділової активності

Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації
1. Оборотно́ість активів ($K_{o,a}$) (обороти)	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Активи}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 035}}{\text{ф. № 1 р. 280}}$
2. Фондовіда́ча ($\Phi_{в,ф}$)	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Основні виробничі фонди}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 035}}{\text{ф. № 1 р. 030}}$
3. Коефіціє́нт оборотності обігових коштів ($K_{o,k}$) (обороти)	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Обігові кошти}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 035}}{\text{ф. № 1 р. 260 + р. 270}}$
4. Період одного обороту обігових коштів $P_{o,k}$ (днів)	$\frac{360}{K_{o,k}}$	
5. Коефіціє́нт оборотності запасів $K_{o,z}$ (обороти)	$\frac{\text{Собівартіс ть реалізації}}{\text{Середні запаси}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 040}}{\text{ф. № 1 \Sigma р. 110 + р. 140}}$
6. Період одного обороту запасів P_z (днів)	$\frac{360}{K_{o,z}}$	
7. Коефіціє́нт оборотності дебіторської заборгованості $K_{д,z}$ (обороти)	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Середня дебіторська заборгованість}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 035}}{\text{ф. № 1 \Sigma р. 170 + р. 210 + р. 050}}$

2.4. Оцінка рентабельності підприємства

На базі Звіту про фінансові результати розраховують показники *рентабельності* та *ринкової активності*.

Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів й ефективності діяльності підприємства. Ними вимірюють прибутковість підприємства з різних позицій і групують їх відповідно до інтересів учасників економічного процесу, ринкового обміну. Показники рентабельності – це важливі характеристики факторного середовища формування прибутку й доходу підприємств. Із цієї причини вони є обов'язковими елементами порівняльного аналізу й оцінки фінансового стану підприємства. При аналізі виробництва показники рентабельності (табл. 2.4) використовуються як інструмент інвестиційної політики й ціноутворення.

Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	На початок року	На кінець року
Скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції (далі – виручка) на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення		
Скільки виручки припадає на одиницю основних виробничих фондів	Збільшення		
Кількість оборотів обігових коштів за період: скільки виручки припадає на одиницю обігових коштів	Збільшення		
Середній період від витрачення коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію	Зменшення		
Кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси	Збільшення		
Період, протягом якого запаси трансформуються в кошти	Зменшення, якщо це не перешкоджає процесу виробництва		
У скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість	Збільшення		

Продовж. табл. 2.3

Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації
8. Період погашення дебіторської заборгованості (днів) $P_{д.з}$	$\frac{360}{K_{д.з}}$	
9. Коефіцієнт оборотності готової продукції (оборотів) $K_{г.п}$	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Готова продукція}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 035}}{\text{ф. № 1 р. 130}}$
10. Період сплатення кредиторської заборгованості (днів) $P_{к.з}$	$\frac{\text{Середня кредиторська заборгованість} \times 360}{\text{Собівартість реалізації}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 500} + \text{р. 520} + \text{р. 530} + \text{р. 550} + \text{р. 580}}{\text{ф. № 2 р. 040}}$
11. Період операційного циклу (днів) $P_{о.ц}$	$P_{о.ц} = P_з + P_{д.з}$	
12. Період фінансового циклу $P_{ф.ц}$ (днів)	$P_{ф.ц} = P_{о.ц} - P_{к.з}$	
13. Коефіцієнт оборотності власного капіталу $K_{в.к}$	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 035}}{\text{ф. № 1 р. 380} + \text{р. 430} + \text{р. 630}}$

Таблиця 2.4

Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації
1. Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності $P_{з.д}$	$\frac{\text{Прибуток від звичайної діяльності}}{\text{Активи}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 190}}{\text{ф. № 1 р. 280}}$
2. Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком P_a	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 220}}{\text{ф. № 1 р. 280}}$
3. Рентабельність власного капіталу $P_{в.к}$	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 220}}{\text{ф. № 1 р. 380}}$
4. Рентабельність виробничих фондів $P_{в.ф}$	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виробничі фонди}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 220}}{\text{ф. № 1 р. 030} + \text{р. 100} + \text{р. 120}}$

Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	На початок року	На кінець року
Середній період інкасації дебіторської заборгованості, тобто період її виплачування	Зменшення, особливо в умовах інфляції. Збільшення, якщо додаткова вартість коштів компенсується додатковим прибутком від збільшення обсягів реалізації		
У скільки разів виручка перевищує середні запаси готової продукції	Збільшення		
Середній період сплати підприємством короткострокової заборгованості	Зменшення		
Тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти	Зменшення		
Період обороту коштів	Зменшення, але від'ємне значення показника свідчить вже про нестачу коштів		
Скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу	Збільшення		

Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	На початок року	На кінець року
Скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення		
Скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів	Збільшення		
Скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу	Збільшення; добуток трьох показників: 2,1; 3,7 і 4,8		
Скільки припадає чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів	Збільшення		

Продовж. табл. 2.4

Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації
5. Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації $P_{p.n}$	$\frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{Виручка}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 050} - \text{р. 070} - \text{р. 080}}{\text{ф. № 2 р. 035}}$
6. Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності $P_{p.op}$	$\frac{\text{Прибуток від операційної діяльності}}{\text{Виручка}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 100}}{\text{ф. № 2 р. 035}}$
7. Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком $P_{p.ч.п}$	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}}$	$\frac{\text{ф. № 2 р. 220}}{\text{ф. № 2 р. 035}}$
8. Коефіцієнт реінвестування K_p	$\frac{\text{Реінвестований прибуток}}{\text{Чистий прибуток}}$	$\frac{\text{ф. № 1, збільшення по (р. 340 + р. 350)}}{\text{ф. № 2 р. 220}}$
9. Коефіцієнт стійкості економічного зростання $K_{с.е.з}$	$\frac{\text{Реінвестований прибуток}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{ф. № 1, збільшення по (р. 340 + р. 350)}}{\text{ф. № 1 р. 380}}$
10. Співвідношення сплачених відсотків і прибутку $K_{\% / п}$	$\frac{\text{Виплати на сплату відсотків}}{\text{Прибуток від звичайної діяльності}}$	$\frac{\text{ф. № 3 р. 060}}{\text{ф. № 3 р. 010}}$
11. Період окупності капіталу P_k	$\frac{\text{Активи}}{\text{Чистий прибуток}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 280}}{\text{ф. № 2 р. 220}}$
12. Період окупності власного капіталу $P_{в.к}$	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий прибуток}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 380}}{\text{ф. № 2 р. 220}}$

2.5. Оцінка фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість відображає такий стан фінансових ресурсів підприємства і такий ступінь їх використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, зростання прибутку й активів при збереженні плато- і кредитоспроможності.

Показниками, що характеризують фінансову стійкість підприємства, є показники структури капіталу (коефіцієнт фінан-

Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	На початок року	На кінець року
Скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки	Збільшення		
Скільки припадає прибутку від операційної діяльності на одиницю виручки	Збільшення		
Скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки	Збільшення		
Скільки чистого прибутку капіталізовано; скільки чистого прибутку спрямовано на збільшення власного капіталу	Збільшення в межах, що не суперечить бажанню акціонерів отримувати підвищені дивіденди		
Темп збільшення власного капіталу за рахунок чистого прибутку	Збільшення		
Скільки припадає сплачених відсотків за кредити і позики на одиницю прибутку; яку частину ефекту "з'їдає ціна кредиту"	Зменшення свідчить про ефективність використання позик: 38,8 % – нормально, 88,6 % – тривожно		
За який період кошти, що інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком	Зменшення		
За який період власний капітал буде компенсований чистим прибутком	Зменшення		

сової незалежності, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт маневреності власного капіталу).

Важливим показником, що характеризує фінансову стійкість підприємства, є вид джерел фінансування матеріальних оборотних коштів. Матеріальні оборотні кошти підприємства являють собою запаси, вартість яких відображається в другому розділі активу балансу. Кількісне значення даного показника отримують підсумовуванням даних за наступними балансовими статтями:

виробничими запасами, тваринами на вирощуванні та відгодівлі, незавершеним виробництвом, готовою продукцією, товарами. Формула розрахунку вартості матеріальних оборотних коштів підприємства можна представити в такий спосіб:

$$З = p. 100 + p. 110 + p. 120 + p. 130 + p. 140.$$

Для характеристики джерел формування матеріальних оборотних коштів (запасів) використовується кілька показників, що і характеризують такі види джерел:

власні оборотні кошти:

$$\begin{aligned} \text{ВОК} &= \text{П} - \text{ІА} = p. 380 - p. 080 = (\text{ІА} + \text{ІІА}) - \\ &- (\text{ІІІ} + \text{ІІІП} + \text{ІVП} + \text{VП}) = (p. 260 + p. 270) - \\ &- (p. 430 + p. 480 + p. 620 + p. 630); \end{aligned}$$

власні оборотні кошти і довгострокові позикові джерела формування запасів (функціонуючий капітал):

$$\text{ВОКДПД} = \text{ВОК} + \text{ІІІП} = (p. 380 - p. 080) + p. 480;$$

загальна величина основних джерел формування запасів:

$$\begin{aligned} \text{ОД} &= \text{ВОКДПД} + \text{Короткострокові кредити} = \\ &= p. 380 - p. 080 + p. 480 + p. 500. \end{aligned}$$

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідає три показники забезпеченості запасів джерелами формування:

1) надлишок (+) чи нестача (-) власних оборотних коштів:

$$\pm \Phi_{\text{ВОК}} = \text{ВОК} - З;$$

2) надлишок (+) чи нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел формування запасів:

$$\pm \Phi_{\text{ВОКДПД}} = \text{ВОКДПД} - З;$$

3) надлишок (+) чи нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів:

$$\pm \Phi_{\text{ОД}} = \text{ОД} - З.$$

За допомогою цих показників визначається трикомпонентний тип фінансової стійкості підприємства:

$S(\Phi) = \{1, \text{якщо } \Phi > \text{ПРО};$

$\text{ПРО}, \text{якщо } \Phi < \text{ПРО}.$

Після проведення розрахунків наведених показників підприємство може характеризуватися одним із чотирьох типів фінансової стійкості.

Абсолютна фінансова стійкість (трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має наступний вигляд: $S = \{1,1,1\}$). Такий тип фінансової стійкості характеризується тим, що всі запаси підприємства покриваються власними оборотними коштами, тобто організація не залежить від зовнішніх кредиторів. Така ситуація зустрічається вкрай рідко. Більш того, вона навряд чи може розглядатися як ідеальна, оскільки означає, що керівництво компанії не вміє, не бажає чи не має можливості використовувати зовнішні джерела засобів для основної діяльності.

Нормальна фінансова стійкість (показник типу фінансової стійкості – $S = \{0,1,1\}$). У цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також і довгострокові притягнуті засоби. Такий тип фінансування запасів є "нормальним" з погляду фінансового менеджменту. Нормальна фінансова стійкість є найбільш бажаною для підприємства.

Хитливе фінансове положення (показник типу фінансової стійкості має вигляд: $S = \{0,0,1\}$). Ситуація характеризується нестачею у підприємства "нормальних" джерел для фінансування запасів. Існує можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних засобів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Кризовий фінансовий стан ($S = \{0,0,0\}$) характеризується ситуацією, при якій підприємство має кредити і позики, несплачені в термін, а також прострочену кредиторську і дебіторську заборгованості. У цьому випадку можна говорити про те, що підприємство знаходиться на грані банкрутства.

Для зручності визначення типу фінансової стійкості представлені розраховані показники в табл. 2.5.

За допомогою цих показників оцінюються склад джерел фінансування і динаміка співвідношення між ними. Основні показники фінансової стійкості підприємства, наведені в табл. 2.6.

Таблиця 2.5. Зведена таблиця показників за типами фінансової стійкості

Показники	Тип фінансової стійкості			
	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Хитливий стан	Кризовий стан
$\Phi_{\text{Вок}} = \text{Вок} - 3$	$\Phi_{\text{Вок}} \geq 0$	$\Phi_{\text{Вок}} < 0$	$\Phi_{\text{Вок}} < 0$	$\Phi_{\text{Вок}} < 0$
$\Phi_{\text{ВокДПД}} = \text{ВокДПД} - 3$	$\Phi_{\text{ВокДПД}} \geq 0$	$\Phi_{\text{ВокДПД}} \geq 0$	$\Phi_{\text{ВокДПД}} < 0$	$\Phi_{\text{ВокДПД}} < 0$
$\Phi_{\text{Од}} = \text{Од} - 3$	$\Phi_{\text{Од}} \geq 0$	$\Phi_{\text{Од}} \geq 0$	$\Phi_{\text{Од}} \geq 0$	$\Phi_{\text{Од}} < 0$

Таблиця 2.6. Показники фінансової стійкості

Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації
1. Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал) РК	(Власний капітал + довгострокові зобов'язання – необоротні активи) або (оборотні активи – короткострокові зобов'язання)	ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 480 – р. 080 або ф. № 1 р. 260 + р. 270 – р. 620 – р. 630
2. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами $K_{3.в.к}$	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Оборотні активи}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 – р. 080}}{\text{ф. № 1 р. 260 – р. 270}}$
3. Маневреність робочого капіталу $M_{\text{РК}}$	$\frac{\text{Запаси}}{\text{Робочий капітал}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 100 + р. 120 + р. 130 + р. 140}}{\text{ф. № 1 р. 260 + р. 270 – р. 620 – р. 630}}$
4. Маневреність власних обігових коштів $M_{\text{в.о.к}}$	$\frac{\text{Кошти}}{\text{Власні обігові кошти}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 230 + р. 240}}{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 – р. 080}}$
5. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів $K_{\text{заб}}$	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Запаси}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 – р. 080}}{\text{ф. № 1 р. 100 + р. 120 + р. 130 + р. 140}}$

2.6. Прогнозування можливого банкрутства

Під *банкрутством* підприємства розуміють його нездатність фінансувати поточну операційну діяльність і погасити термінов зобов'язання.

Визначають три стадії неплатоспроможності: поточну, критичну, надкритичну (див. п. 2.2).

Поточною неплатоспроможністю може характеризуватися фінансове становище будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наяв-

Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	На початок року	На кінець року
Оборотні активи, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Наявність РК означає не лише спроможність виплачувати поточні борги, а й можливість розширити виробництво	Збільшення		
Абсолютна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	Збільшення; рекомендоване значення 0,1...0,2		
Частка запасів, тобто матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру власними коштами	Зменшення; збільшення запасів призводить до уповільнення оборотності обігових коштів, в умовах інфляції – до залучення дорогих кредитів, що зменшує платоспроможність підприємства		
Частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах; забезпечує свободу фінансового маневру	Збільшення		
Наскільки запаси мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування	Збільшення		

Продовж. табл. 2.6

Показник	Формула для розрахунку	Джерела інформації
6. Коефіцієнт покриття запасів $K_{п.з}$	$\frac{\text{"Нормальні" джерела покриття запасів}}{\text{Запаси}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 480 – р. 080 + р. 500 + р. 520 + р. 530 + р. 540}}{\text{ф. № 1 р. 100 + р. 120 + р. 130 + р. 140}}$
7. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) $K_{авт}$	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 630}}{\text{ф. № 1 р. 640}}$
8. Коефіцієнт фінансової залежності $K_{ф.з}$	$\frac{\text{Пасиви}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 640}}{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 630}}$
9. Коефіцієнт маневреності власного капіталу $K_{м}$	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 630 – р. 080}}{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 630}}$
10. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу $K_{п.к}$	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Пасиви}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 480 + р. 620}}{\text{ф. № 1 р. 640}}$
11. Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування) $K_{ф.стаб}$	$\frac{\text{Власні кошти}}{\text{Позикові кошти}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 630}}{\text{ф. № 1 р. 480 + р. 620}}$
12. Показник фінансового лівериджу $\Phi_{л}$	$\frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Власні кошти}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 480}}{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 630}}$
13. Коефіцієнт фінансової стійкості $K_{ф.с}$	$\frac{\text{Власний капітал + довгострокові зобов'язання}}{\text{Пасиви}}$	$\frac{\text{ф. № 1 р. 380 + р. 430 + р. 480 + р. 630}}{\text{ф. № 1 р. 640}}$

Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	На початок року	На кінець року
Скільки на одиницю коштів, що вкладені в запаси, припадає у сукупності власних коштів, довго- та короткострокових зобов'язань	Збільшення		
Характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел	Збільшення: $\geq 0,5$		
Скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу	Зменшення; показник обертаний до $K_{авт}$, нормативне значення $K_{ф.з} = 2$		
Частка власних обігових коштів у власному капіталі	Збільшення $K_m > 0,1$		
Скільки припадає позикового капіталу на одиницю сукупних джерел	Зменшення; згідно з вимогами до показника $K_{авт}$, критичне значення $K_{п.к} \leq 0,5$		
Забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства	Нормативне значення $K_{ф.стаб} > 1$		
Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Збільшення Φ_d свідчить про підвищення фінансового ризику	Зменшення: має бути $\Phi_d \leq 0,25$		
Частка стабільних джерел фінансування у загальній сумі джерел	$K_{ф.ст} = 0,85...0,90$		

них у нього засобів і високоліквідних активів недостатньо для сплатення поточного боргу. Це відповідає законодавчому визначенню як неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконувати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у т. ч. їх заробітної плати, а також виконувати зобов'язання зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як шляхом відновлення платоспроможності.

Фінансове становище підприємства, в якому на початок і кінець звітного кварталу є ознаки поточної неплатоспроможності (див. п. 2.2), відповідає законодавчому визначенню боржника, що нездатний виконувати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у т. ч. зобов'язання з виплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їхньої сплати.

Коефіцієнт забезпечення власними коштами характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для його фінансової стабільності, й визначається як відношення різниці між обсягами джерел власних і прирівняних до них коштів та фактичною вартістю основних коштів й інших необоротних активів до вартості наявних у підприємства оборотних активів – виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, дебіторської заборгованості й інших оборотних активів.

Коефіцієнт забезпечення власними коштами визначається за формулою

$$K_{\text{з.в.к}} = \frac{\text{ПЗ80} - \text{А080}}{\text{А260}},$$

де ПЗ80 – підсумок I розділу пасиву балансу; А080 й А260 – підсумки I й II розділів активу балансу відповідно.

Якщо наприкінці звітного кварталу хоча б один з коефіцієнтів ($K_{\text{п}}$ або $K_{\text{з.в.к}}$) перевищує його нормативне значення або протягом звітного кварталу спостерігається їх збільшення, перевага повинна віддаватися позасудовим мірам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі виробництва справи про банкрутство.

Якщо протягом строку, встановленого планом санації боржника, забезпечується позитивний показник поточної платоспроможності й перевищення нормативного значення коефіцієнта покриття ($K_{\text{п}} > 1,5$) при наявності тенденції збільшення рентабельності, то платоспроможність бор-

жника може вважатися відновленою (відсутні ознаки потенційного банкрутства).

З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності й вживання попередніх заходів, спрямованих на запобігання банкрутства, проводиться систематичний експрес-аналіз фінансового становища підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта Бівера.

Коефіцієнт Бівера розраховується як відношення суми чистого прибутку і нарахованої амортизації до суми довгострокових і поточних зобов'язань за формулою

$$K_B = \frac{\Phi 220 + \Phi 260}{П480 + П620},$$

де $\Phi 220$ і $\Phi 260$ – чистий прибуток й амортизація, наведені в рядках відповідно 220 й 260 ф. № 2 "Звіт про фінансові результати"; $П480$ і $П620$ – довгострокові й поточні зобов'язання (підсумки розділів III й IV), наведені в рядках 480 й 620 ф. № 1 "Баланс".

Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, в якому протягом тривалого часу (1,5–2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що відбиває небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва. Така тенденція в результаті призводить до незадовільної структури балансу, коли підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними коштами стає менше 0,1.

Розрахунок індексу кредитоспроможності

Цей метод запропонований у 1968 р. відомим західним економістом Альтманом (Edward Altman). Індекс кредитоспроможності побудований за допомогою апарата мультиплікативного дискримінантного аналізу (Multiple-discriminant analysis – (MDA)) та дозволяє в першому наближенні розділити господарюючі суб'єкти на потенційних банкрутів і небанкрутів.

У загальному вигляді індекс кредитоспроможності (Z) виражається як

$$Z = 3,3 \times K_1 + 1,0 \times K_2 + 0,6 \times K_3 + 1,4 \times K_4 + 1,2 \times K_5,$$

де показники K_1, K_2, K_3, K_4, K_5 обчислюються за наступними алгоритмами:

$$K_1 = \frac{\text{Прибуток до виплати відсотків, податків}}{\text{Усього активів}};$$

$$K_2 = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Усього активів}};$$

$$K_3 = \frac{\text{Власний капітал (ринкова оцінка)}}{\text{Притягнутий капітал}};$$

$$K_4 = \frac{\text{Реінвестований прибуток (нерозподілений прибуток)}}{\text{Усього активів}};$$

$$K_5 = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Усього активів}}.$$

Критичне значення індексу Z , розраховуване Альтманом за даними статистичної вибірки, склало 2,675. Із цією величиною зіставляється розрахункове значення індексу кредитоспроможності для конкретного підприємства. Це дозволяє провести границю між підприємствами й висловити судження про можливий у доступному для огляду майбутньому (2–3 роки) банкрутстві одних ($Z < 2,675$) і досить стійкому фінансовому становищі інших ($Z > 2,675$).

Якщо $Z < 1,81$ – зона ризику, підприємство стане банкрутом через один рік з імовірністю 95 %, через два – з імовірністю 72 %, через три – з імовірністю 48 %, через чотири – з імовірністю 30 %, через п'ять – з імовірністю 30 %.

При значенні $Z = 1,81...2,99$ – зона невизначеності.

Якщо $Z > 2,99$, підприємство відрізняється винятковою надійністю.

Наведена методика має один, але досить серйозний недолік – її можна розглядати лише відносно великих компаній, що котирують свої акції на біржах. Саме для таких компаній можна одержати об'єктивну ринкову оцінку власного капіталу (показник K_3).

Узагалі, індекси моделі доцільно застосовувати як додатковий, а не основний інструмент фінансового аналізу. Метою такого використання можуть бути "фільтрування" великої кількості

потенційних позичальників для оцінки порівняльного ризику їх неплатоспроможності; обґрунтування рекомендацій позичальникам або умов, на яких їм може бути наданий кредит; побудова "траєкторії" ризику щодо позичальника за даними звітності за кілька попередніх періодів (зростає ризик неплатоспроможності чи зменшується).

3. ПРОГНОЗУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Основні етапи прогнозування фінансової звітності

Для розробки стратегії розвитку підприємства, перспективних планів виникає необхідність в прогнозуванні його фінансової звітності.

Зазвичай прогнозована фінансова звітність включає: звіт про прибутки і збитки (фінансові результати); баланс; звіт про рух грошових коштів.

З метою оцінки прогнозованого фінансового результату, фінансового стану, визначення потреб у джерелах фінансування, перш за все, використовують баланс та звіт про фінансові результати за декілька попередніх років (3–7 років).

У процесі підготовки фінансових звітів можна виділити декілька етапів.

1. *Прогнозування доходу (виручки) від реалізації продукції* (товарів, робіт, послуг). Найчастіше його розпочинають з огляду величини продажу за минулі декілька років. Прогноз продажу базується на останніх трендах продаж плюс прогнози економічного стану регіону, ринку, країни тощо [7].

2. *Підготовка проектного звіту про фінансові результати*, кожна стаття якого збільшується (зменшується) відповідно до концепції складання прогнозу залежно чи незалежно від відсотка зростання (зменшення) обсягу реалізації продукції. Мета його складання – визначення показника "доповнення до нерозподіленого прибутку".

3. *Коригування власного капіталу (в прогнозованому балансі) на величину "доповнення до нерозподіленого прибутку"*. Інші статті балансу можуть прогнозуватися індивідуально або залежно від зміни обсягів реалізації.

4. *Розрахунок показника "додатково необхідні фонди" (ДНФ) та розподіл його величини за статтями балансу.* Статті, які використовуються для балансування за рахунок "додатково необхідних фондів", називаються регуляторними.

3.2. Прогнозування статей звіту про фінансові результати

Найчастіше при складанні прогнозованого звіту про фінансові результати використовують *метод відсотка від продажу*. При його застосуванні статті звіту (крім тих, що не залежать від зміни продажу) перераховують на однаковий відсоток збільшення (зменшення) показника доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Із цією метою їх класифікують на автоматично утворені та регульовані.

Автоматично утворені статті змінюються пропорційно обсягу продажу. До них відносять дохід (виручку від реалізації), собівартість реалізованої продукції, операційні доходи і витрати.

Регульовані статті утворюються незалежно від обсягу продажу, для їх кількісного визначення використовують інші методи. Серед них виділяють фінансові доходи і витрати, інші доходи й витрати.

Суми надзвичайних доходів і витрат плануванню не підлягають. У цілому запропонована класифікація статей на автоматично утворені та регульовані не є незмінною. Можливим є використання й інших підходів до цього питання.

Відмінністю прогнозованого звіту про фінансові результати є визначення прогнозу використання чистого прибутку для розрахунку показника *"доповнення до нерозподіленого прибутку"*. Цей показник є кінцевим у прогнозованому звіті про фінансові результати. Для його обчислення розмір чистого прибутку за прогнозованим звітом зменшують на величину оголошених дивідендів.

Доповнення до нерозподіленого прибутку додається до статті "Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)" при складанні прогнозного балансу. Крім того, прогнозований звіт про фінансові результати може не містити у собі інформацію за розділом II "Елементи операційних витрат" і III "Розрахунок показників прибутковості акцій".

Приклад. Побудуємо прогнозований звіт про фінансові результати підприємства, діяльність якого підлягає аналізу. При цьому врахуємо наступні припущення:

середньорічний темп росту виручки від реалізації становитиме 10 %; суму витрат, які включені до собівартості реалізованої продукції, у розрахунку на 1 грн виручки від реалізації підприємство має можливість знизити у наступному році з 88,09 к. до 78,00 к. за рахунок скорочення витрат на електроенергію та відносної економії витрат на оплату праці;

адміністративні витрати підприємство планує скоротити до 10 % виручки від реалізації. Є можливість скорочення витрат на зв'язок, відрядження робітників апарату управління, утримання приміщень;

інші операційні доходи та витрати підприємство залишить на рівні 2020 року.

Прогнозований звіт про фінансові результати підприємства на 2021 рік, тис. грн, подано в табл. 3.1. За розрахунками підприємство під впливом прийнятих заходів має можливість у прогнозованому році значно знизити збитковість своєї діяльності до 4,2 тис. грн.

Таблиця 3.1.

Статті	2020 рік	Прогноз	2021 рік
Дохід (виручка) від реалізації продукції	135,2	1,1	148,7
Податок на додану вартість	22,9	—	24,8
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	112,7	—	123,9
Собівартість реалізованої продукції	119,1	до 78 к. на 1 грн виручки	116,0
Валовий прибуток	—	—	7,9
Збиток	6,4	—	—
Інші операційні доходи	8,2	—	8,2
Адміністративні витрати	15,0	до 10 % від виручки	14,8
Інші операційні витрати	5,5	—	5,5
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	—	—	—
збиток	18,7	—	4,2
чистий прибуток	—	—	—
збиток	18,7	—	4,2
Оголошені до виплати дивіденди	—	—	—
Доповнення до нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)	(18,7)	—	(4,2)

Однак прогноз, який був зроблений вище, тільки перша частина процесу прогнозування.

Можна стверджувати, що показники діяльності підприємства значно покращаться. У той же час зауважимо, що підприємство з урахуванням росту виручки від реалізації та скорочення витрат у прогнозованому періоді прибуткової діяльності не забезпечить.

3.3. Прогнозування статей балансу

Прогнозований звіт про фінансові результати є основою для складання балансу на майбутні періоди. Якщо при складанні прогнозованого звіту про фінансові результати був використаний метод відсотка від продажу, то цей метод доцільно застосовувати і при побудові балансу, тобто при зростанні обсягів реалізації та ефективному використанні ресурсів пропорційно повинна зростати й сума за статтями балансу: запаси, дебіторська і кредиторська заборгованість, грошові кошти, основні засоби. Слід зазначити, що практичні робітники не завжди погоджуються, наприклад з тим, що існує прямо (обернено) пропорційний зв'язок між вартістю основних засобів та доволі частими змінами обсягу виробництва і виручкою від реалізації. Тому метод відсотка від продажу застосовують для складання чорнового варіанта прогнозованого балансу.

Статті прогнозованого балансу прийнято класифікувати залежно від обсягів продажу на автоматично утворені та регульовані.

До *автоматично утворених* належать: необоротні активи (без довгострокових фінансових інвестицій); оборотні активи; витрати майбутніх періодів; поточні зобов'язання; доходи майбутніх періодів.

Звідси *регульовані* статті – це довгострокові фінансові інвестиції; власний капітал (за виключенням нерозподіленого прибутку); нерозподілений прибуток (непокріті збитки), які утворилися за рахунок додавання змін до нерозподіленого прибутку зі звіту про фінансові результати; забезпечення наступних витрат і платежів; довгострокові зобов'язання.

Варто зауважити, що вказана класифікація не є стандартною та може зазнавати змін відповідно до певної ситуації.

Саме регульовані статті використовують при розподілі ДНФ, які визначають потребу в джерелах фінансування або їх надлишок на дату складання прогнозованого балансу. Для цього необ-

хідно порівняти валюту активу і пасиву прогнозованого балансу, яка майже завжди не буде тотожною.

Якщо у прогнозованому балансі вартість майна підприємства перевищує вартість капіталу ($A > П$), то ця сума свідчить про додаткову потребу у фінансуванні за рахунок збільшення або власного капіталу, або залучення довго-, короткострокових зобов'язань. Якщо $A < П$, то у прогнозованому балансі збільшують статті, у першу чергу, оборотних активів. Зазвичай коригуванню підлягають суми за статтею "грошові кошти та їх еквіваленти".

Для складання прогнозованого балансу врахуємо наступні рішення керівництва: виручку від реалізації продукції підприємство планує збільшити на 10 %; з метою стимулювання продажу виплачування дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги прогнозується подовжити на 3 дні; за вимогами постачальників сплатення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги планується зменшити на 30 днів; термін погашення поточних зобов'язань за розрахунками (окрім оплати праці) зберігається на рівні поточного року; заборгованість з оплати праці підприємство має намір скоротити на 10 %; основні засоби підприємство використовує лише на 90 %, а тому їх зростання у прогнозованому році не передбачається.

Прогнозований баланс підприємства станом на 31.12.2021 року, тис. грн, представлено у табл. 3.2.

У прогнозованому балансі перший варіант прогнозу дозволяє розрахувати величину ДНФ, яка у другому прогнозі має бути розподіленою між статтями балансу.

У випадку, коли ДНФ є позитивною величиною, вона розподіляється між статтями пасивів. Від'ємне ж значення ДНФ повинно компенсуватися збільшенням статей активу балансу.

За розрахунками пасив балансу внаслідок першого кроку прогнозування перевищує актив на 1,3 тис. грн. Для того щоб урівняти валюту активу і пасиву балансу, необхідно прийняти рішення про розподіл суми ДНФ: підприємством коригування буде проведено за статтею "Грошові кошти та їх еквіваленти".

Хоча проєктований баланс і має завершений вигляд, процес його складання та аналізу ще не закінчено. Під час проведення аналітичних процедур не можна повністю покладатися на припущення про пропорційне збільшення автоматично утворених статей балансу та максимальне використання наявних активів. До-

Таблиця 3.2

Статті	На 31.12.2020 року	Прогноз	На 31.12.2021 року				Остаточ. прогноз
			1-й прогноз	Додатково необхідні фонди	2-й прогноз	Додаткові умови	
Основні засоби	85,0	—	85,0		85,0	0,9	76,5
Виробничі запаси	4,2	1,1	4,6		4,6		4,6
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	5,6	1,1	6,2		6,2	подовжити на 3 дні	7,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками	0,5	1,1	0,6		0,6		0,6
Грошові кошти у національ- ній валюті	1,0	1,1	1,1	1,3	2,4		2,4
Баланс	96,3		97,5		98,8		91,3
Статутний капітал	90,0	—	90,0		90,0		90,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(60,9)	(4,2)	(65,1)		(65,1)	(4,4)	(60,7)
Кредиторська заборгова- ність за товари, роботи, по- слуги	45,4	1,1	49,9		49,9	зменшити на 30 днів	39,6
Поточні зобов'язання за роз- рахунками,	21,8	1,1	24,0		24,0		22,4
у т. ч. з оплати праці	14,2	1,1	15,6		15,6	зменшити на 10 %	14,0
Баланс	96,3		98,8		98,8		91,3
Додатково необхідні фонди			-1,3			4,4	

силь часто підприємства мають основні засоби, які вищі за потребу, надлишок або нестачу грошових активів, запасів тощо. Тому прогнозовані значення статей балансу потребують уточнення на основі використання інформації поточного обліку, аналітичних досліджень.

Враховуючи, що потрібні управлінські рішення можуть істотно впливати на фінансовий стан підприємства, доцільно при складанні прогнозованого балансу його статті розглядати як регульовані, а не автоматично утворені.

Постатейне прогнозування балансу здійснюється за певними правилами, які розробляються різними підприємствами індивідуально. Найчастіше коригування проєктованих балансів проводиться за показниками оборотності, які розраховуються за поточний рік. Перевагою цього прийому є його простота, але він не може вважатися абсолютно точним. Тому можливим є застосування й інших способів коригувальних дій. Зокрема, вартість основних засобів у наступному за звітним періоді можливо визначити за допомогою прийому коригування надлишку потужності (це врахування вартості основних засобів, які використовуються неповністю).

У нашому випадку підприємство володіє основними засобами, які вищі за потребу в них на 10 %. Звідси прогнозована вартість основних засобів становитиме 76,5 тис. грн (85,0×0,9).

Прогнозування дебіторської заборгованості проводиться на основі її аналізу за попередні періоди та ситуації, що склалася на ринку послуг. Із цією метою використовують показники оборотності.

У звітному році середній термін погашення коштів дебіторами підприємства становив 19,5 днів:
$$\frac{(5,6+0,5) \times 360}{112,7} = 19,5.$$

Відповідно для дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги він складе:
$$\frac{5,6 \times 360}{112,7} = 17,9.$$

З метою стимулювання продажу сплатення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги прогнозується подовжи-

ти на 3 дні. Тоді прогнозована дебіторська заборгованість товарного характеру становитиме: $\frac{123,9 \times (17,9 + 3,0)}{360} = 7,2$.

Загальна сума дебіторської заборгованості для включення до прогнозованого балансу складе: $[(6,1 - 5,6) \times 1,1] + 7,2 = 7,8$ тис. грн.

Аналогічно проводиться прогноз формування статей пасиву балансу. Зокрема, внаслідок посилення вимог з боку кредиторів термін відстрочки оплати за товари, роботи, послуги скорочується на 30 днів. Це призведе до наступних коригувань кредиторської заборгованості товарного характеру:

розрахуємо оборотність кредиторської заборгованості за поточний рік: $\frac{45,4 \times 360}{112,7} = 145,0$ днів;

визначимо прогнозований залишок кредиторської заборгованості товарного характеру: $\frac{123,9 \times (145,0 - 30,0)}{360} = 39,6$ тис. грн.

Скорочення зобов'язань за розрахунками з оплати праці передбачене на рівні 10 %. Тому маємо можливість зменшити попередній прогноз на 1,6 тис. грн. Звідси прогнозна сума поточних зобов'язань за розрахунками для включення до балансу становитиме 22,4 тис. грн $[(21,8 - 14,2) \times 1,1] + 14,0 = 22,4$.

У табл. 3.2 представлений відкоригований баланс підприємства з урахуванням управлінських рішень та можливості використання внутрішніх резервів. Для досягнення рівноваги між активом (91,3 тис. грн) і пасивом балансу (86,9 тис. грн) на величину позитивного ДНФ у 4,4 тис. грн було прийнято рішення зменшити розмір очікуваного нерозподіленого збитку, оскільки отримання кредитів, як свідчать розрахунки оптимальної структури капіталу, для покриття дефіциту джерел фінансування можуть призвести до ще більш значного росту збитковості діяльності, а утримувати кошти кредиторів унаслідок жорсткої політики останніх воно не зможе.

Оцінка фінансового стану підприємства за даними прогнозованих балансів, тис. грн, подана в табл. 3.3.

Розраховані показники свідчать, що при дотриманні прийнятих рішень підприємство дещо покращить фінансовий стан, зокрема:

Таблиця 3.3

Показники	На 31.12. 2020 р.	На 31.12.2021 р.		Відхилення (+, -)	
		2-й прогноз	Остаточний прогноз	від 2-го прогнозу	від остаточного прогнозу
Необоротні активи	85,0	85,0	76,5	-	-8,5
Оборотні активи	11,3	12,5	14,8	+1,2	+2,3
Власний капітал,	29,1	24,9	27,7	-4,2	+2,8
у т. ч. власний оборотний капітал	-55,9	-60,1	-48,8	-4,2	+11,3
Позиковий капітал,	67,2	73,9	63,6	+6,7	-10,3
у т. ч. поточні зобов'язання	67,2	73,9	63,67	+6,7	-10,3
Коефіцієнти:					
автономії	0,302	0,252	0,303	-0,050	-0,051
фінансування	0,433	0,336	0,435	-0,097	-0,099
фінансової залежності	3,309	3,968	3,296	+0,659	-0,672
фінансової стійкості	0,302	0,252	0,303	-0,050	-0,051
абсолютної ліквідності	0,015	0,032	0,038	+0,017	+0,006
загальної ліквідності	0,168	0,169	0,232	+0,001	+0,063
співвідношення активів	0,132	0,151	0,193	+0,019	+0,042
Забезпеченості оборотних активів	-4,947	-4,808	-3,297	+0,139	+1,511
Оборотність капіталу, дні	307,6	287,1	265,3	-20,5	-21,8

зменшиться розмір дефіциту власного оборотного капіталу за остаточним варіантом на 15,9 тис. грн;

позитивним моментом слід уважати також і зменшення коефіцієнта незабезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом з (-5,424) у 2020 році до (-2,367) у прогнозованому періоді;

відбудуться зміни у бік покращення структури капіталу: частка оборотних активів у валюті балансу зросте майже удвічі за остаточним прогнозом та у 1,7 рази за другим;

підвищиться значення коефіцієнта співвідношення активів, що є досить актуальним для суб'єкта дослідження, оскільки засвідчує про зміни у структурі майна у бік збільшення питомої ваги мобільних активів;

покращаться показники платоспроможності. Так, коефіцієнт абсолютної платоспроможності за остаточним прогнозом збільшиться у 9,3 рази (значення цього показника особливо цікавить поставальників), проміжного покриття – у 2,3 рази, загальної ліквідності – у 1,9 рази. Зокрема, за 2021 рік коефіцієнт загальної ліквідності має можливість зрости до 0,297, тобто порівняно з аналогічним періодом минулого року розмір оборотних коштів, що припадає на 1 грн поточних зобов'язань, збільшиться на 14 к.;

дані табл. 3.3 свідчать про те, що у прогнозованому періоді порівняно з аналогічним періодом минулого року є можливість покращання ефективності використання сукупних активів. Якщо за 2020 рік для здійснення одного повного обороту сукупних активів підприємству необхідно було 308,8 днів, то у прогнозованому періоді – 261,3 дні, що на 47,5 днів менше.

Розраховані показники свідчать, що при дотриманні прийнятих рішень підприємство дещо покращить фінансовий стан, зокрема:

зменшиться розмір дефіциту власного оборотного капіталу за остаточним варіантом на 11,3 тис. грн;

позитивним моментом слід уважати також і зменшення коефіцієнта незабезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом з (-4,947) у 2020 році до (-3,297) у прогнозованому періоді;

підвищиться значення коефіцієнта співвідношення активів, що свідчить про зміни у структурі майна у бік збільшення питомої ваги мобільних активів;

покращаться показники платоспроможності. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності за остаточним прогнозом виросте у 2,5 рази, загальної ліквідності – у 1,4 рази;

у прогнозованому періоді порівняно з аналогічним періодом минулого року є можливість покращання ефективності використання сукупних активів. Якщо за 2020 рік для здійснення одного повного обороту сукупних активів підприємству необхідно було 307,6 днів, то у прогнозованому періоді – 265,3 дні, що на 42,3 дні менше.

У той же час спостерігається погіршення показників фінансової стійкості.

Зауважимо, що з двох запропонованих варіантів прогнозу дещо кращі показники підприємство буде мати при остаточному прогнозі.

Таким чином, отримані значення вказують на можливість деякого покращання діяльності підприємства в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Але незначне підвищення ефективності використання фінансових ресурсів не знешкодили негативну тенденцію до зниження показників фінансової стійкості. Підприємство все ще знаходиться в стадії глибокої кризи і лише вірний вибір стратегії розвитку дозволить йому подолати кризові явища.

За твердженням Є.Ф. Брігхема [7], прогнозування – це ітеративний процес при розробці фінансових звітів, планів. Фінансові аналітики із цією метою опрацьовують попередні прогнози, базуючись при цьому на продовженні минулих трендів і різновидів політики у майбутньому, щоб визначити, який ефект матимуть різні операційні плани, впливаючи на фінансовий стан підприємства та його прибутки. Прогнозована звітність використовується також і для аналізу дивідендної політики, рішень щодо структури капіталу, управління робочим капіталом.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бігдан І.А., Лачкова Л.І., Лачкова В.М., Жилякова О.В. Фінансовий менеджмент: елект. навчальний посібник. Х.:ХДУХТ, 2017. – 197 с.
2. Васьківська К.В., Сич О.А. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. – 236 с.
3. Владимир О.М. Фінансовий менеджмент (опорний конспект лекцій для магістрів денної форми навчання спеціальності 8.18010012 «Управління інноваційною діяльністю»). Тернопіль, ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2015. – 128 с.
4. Дема Д.І., Дорохова Л.М., Віленчук О.М. [та ін.]. Фінансовий менеджмент: підручник. Житомир: ЖНАЕУ, 2018. – 320 с.
5. Кнейслер О.В., Квасовський О.Р., Ніпіаліді О.Ю. Фінансовий менеджмент: підручник. Тернопіль: Вид-во «Економічна думка», 2018. – 478 с.
6. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ, 2019. – 520 с.
7. Лапіна І.С., Гончаренко О.М. та ін. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2016. – 313 с.
8. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий менеджмент» для студентів спеціальності 7.03050801, 8.03050801 «Фінанси і кредит»/ укладач Бігдан І.А. – Х.: ХДУХТ, 2014. – 162 с.
9. Отенко І.П., Азаренков Г.Ф., Іващенко Г.А. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 155 с.
10. Пазинич В.І. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 408 с.
11. Партин Г.О., Селюченко Н.Є. Фінансовий менеджмент: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 388 с.
12. Фінансовий менеджмент: конспект лекцій для студентів факультету менеджменту та маркетингу / Уклад.: О.В. Кам'янська, Ж.М. Жигалкевич. – К.: НТУУ «КПІ», 2014. – 57 с.
13. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / За заг. редакцією д-ра екон. наук І.О. Школьник та канд. екон. наук В.М. Кремень [І. О. Школьник, В. М. Кремень, С. М. Козьменко та ін.]. – Суми, 2014. – 427 с.
14. Фінансовий менеджмент: підручник. / Петро Бечко та ін. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 496 с.

Агрегований баланс

		тис. грн	
Актив	Початок звітного періоду	Кінець звітного періоду	Пасив
I. Необоротні активи			I. Власний капітал,
II. Оборотні активи, у т. ч. виробничі запаси і витрати;			у т. ч. статутний капітал;
векселі одержані;			нерозподілений прибуток (непо-
дебіторська заборгованість за то-			критий збиток)
вари, роботи, послуги;			II. Забезпечення наступних витрат
дебіторська заборгованість за			і платежів
розрахунками та ін.;			III. Довгострокові зобов'язання
поточні фінансові інвестиції;			IV. Поточні зобов'язання,
грошові кошти та їх еквіваленти;			у т. ч. короткострокові кредити
інші оборотні активи			банків;
III. Витрати майбутніх періодів			поточна заборгованість за довго-
			строковими зобов'язаннями;
			векселі видані;
			кредиторська заборгованість за то-
			вари, роботи, послуги;
			поточні зобов'язання за розрахун-
			ками та ін.
Баланс			V. Доходи майбутніх періодів
			Баланс

Порівняльний аналітичний баланс

Показники	Абсолютна величина		Питома вага		Зміни			
	на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду	на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду	в абсолютних величинах (3-2)	у питомій вазі (5-4)	у % до величини на початок року (6:2) × 100	у % до зміни під сумку балансу (6:5) × 100
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Актив								
I. Необоротні активи								
II. Оборотні активи								
III. Витрати майбутніх періодів								
Баланс								
Пасив								
I. Власний капітал								
II. Забезпечення майбутніх витрат та платежів								
III. Довгострокові зобов'язання								
IV. Поточні зобов'язання								
V. Доходи майбутніх періодів								
Баланс								

тис. грн

Навчальне видання

І.І. Надточий

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання курсової роботи
з дисципліни "Фінансовий менеджмент"**

Редактор Ю.О. Віршовка
Комп'ютерна правка та верстка Н.В. Ялова
Коректор М.О. Паненко

Формат 60×84¹/₁₆. Ум. друк. арк. 3,3. Тираж 30 пр. Зам. № 2204-1.

В И Д А В Е Ц Ь
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв Сталінграда, 9, м. Миколаїв, 54025
E-mail: publishing@nuos.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2506 від 25.05.2006 р.

В И Г О Т О В Л Ю В А Ч
Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.

